

BIBLIJA KAO MJESTO SUSRETA I DIJALOGA VJERONAUKA I DRUGIH PREDMETA

ADALBERT REBIĆ

Sveučilište u Zagrebu
Katolički bogoslovni fakultet
Vlaška 38
10000 Zagreb

Primljeno: 29. 1. 2002.
Pregledni članak
UDK 22.06:268
268:371.214

Sažetak

Autor prikazuje Bibliju kao mjesto susreta i dijaloga školskog vjeronauka i drugih predmeta. Prvo mjesto susreta i dijaloga je povijest, kako je razumije Biblija odnosno moderna znanost: u Bibliji susrećemo »svetu povijest« (protumačenu povijest), dok u udžbenicima povijesti i u drugim školskim knjigama iz povijesti nailazimo na znanstveno protumačenu svjetsku povijest. Učenicima treba pomoći da razumiju razliku između biblijskog i svjetskog načina opisa povijesti. Drugo mjesto susreta i dijaloga jesu kozmografija i kozmologija, kako ih razumije Biblija za razliku od moderne znanosti. Učenici trebaju naučiti da Biblija opisuje svijet koji se razlikuje od moderne slike svijeta. Sveti pisac (hagiograf) ne želi nam prenijeti znanstvene rezultate, nego želi prenijeti blago vjere svojim suvremenicima i poučiti ih u vjeri. Isto vrijedi i za biblijski opis stvaranja prvih ljudi iz zemlje i žene iz čovjekova rebra. U biblijskim pripovijestima valja uočiti i razumjeti ono što se tu slikovito prikazuje. Poruka koja je sadržana u tim pripovijestima – jednakost žene i muškarca – osobito je važna i mora biti sadržaj dijaloga. Biblija kao književno djelo i kao inspiracija brojnih pisaca i umjetnika isto je tako mjesto susreta i dijaloga vjeronauka i drugih školskih predmeta, posebice književnosti i likovne umjetnosti.

Ključne riječi: *Biblija, korelacija Biblije i drugih školskih predmeta, Biblija i kozmografija, Biblija i kozmologija, Biblija i povijest, Biblija i stvaranje prvih ljudi, Biblija i književnost, Biblija i likovna umjetnost*

Biblija je prije svega mjesto čovjekova susreta s Bogom i dijaloga s njime: »Više puta i na više načina Bog nekoć govoraše ocima u prorocima; konačno, u ove dane, progovori nam u Sinu« (Heb 1,1). U Bibliji susrećemo Boga koji nam na razne načine govori o onome što i kako treba vjerovati i kako živjeti da bismo ostvarili smisao svojeg života, da bismo bili sretni s Bogom, s ljudima i sa samim sobom. Čitajući Sveto pismo, mi s Bogom zapodijevamo razgovor, u razgovoru s njime tražimo odgovore našim životnim pitanjima. »Tako

Bog, koji je nekoć progovorio, bez prekida razgovara sa Zaručnicom svoga ljubljenog Sina; i Duh Sveti, po kojem se živa riječ Evanđelja razliježe u Crkvi i po njoj u svijetu, uvodi svoje vjerne u svu istinu te čini da u njima obilno stanuje riječ Kristova« (DV 8).

U starozavjetno doba i u rano kršćansko doba Biblija je osim toga bila knjiga koja je vjernike poučavala o svemu što ih u svijetu okružuje, i onomu što vide i o onomu što ne vide. Ona je svojevrsna *enciklopedija* božanskog i ljudskog znanja o sve-

mu što čovjeka zanima. Stoga već na prvim stranicama Biblije susrećemo i sadržaje koji spadaju u općenito čovjekovo znanje, kako su ga shvaćali drevni narodi Bliškog istoka. Biblija je za Židove temelj i početak mudrosti, sredstvo odgajanja i odrašanās.

BIBLIJA I POVIJEST

Biblija ima mnoge dodirne točke sa svjetskom poviješću, premda ona nije povijest u suvremenom smislu riječi, nego protumačena povijest, onakva povijest kakvom ju je u Božjem svjetlu shvatio nadahnuti pisac. Do podataka iz pradavnih vremena on je došao preko usmenih predaja koje su se prenosile s oca na sina u raznim književnim oblicima, pa i u mitskim oblicima.¹ Već prema najstarijem biblijskom piscu iz X. st. pr. Kr., kojega nazivamo *jahvistom*, povijest je razumno i mudro izvršavanje Božjeg nacrtu spasenja ljudi: »Jer znam svoje naume koje s vama namjeravam – naume mira, a ne nesreće; da vam dadnem budućnost i nadu«, kako reče sâm Bog preko proroka Jeremije (*Jr* 29,11), ili »Bog hoće da se svi ljudi spase i dođu do spoznanja istine«, kako napisao Pavao (*1 Tim* 2,4). Biblijski pisci u svim događajima povijesti gledaju Boga na djelu u odnosu na svijet i čovjeka, Božje spasavanje svijeta i čovjeka. Bog sve poduzima radi čovjeka. Tako povijest dobiva novi smisao, spasenjski smisao: ona je u prvom redu »spasenjska povijest« (njem. »Heilsgeschichte«²), povijest spasotvornog događanja. Drevni Židovi nisu razlikovali između *profane* tj. *svjetske* povijesti i *svete* povijesti, nego je jedna bila sasvim isprepletana s drugom, u svjetskoj su povijesti iščitavali spasenjsku povijest zanemarujući pritom prostorne i vremenske pojedinosti i pojedino-

sti glede povijesnih osoba. I za njih je kao i za Cicerona povijest bila »sjećanje prošlosti«, ali ne puko nego aktualizirano, posadašnjeno, teologizirano sjećanje prošlosti. To najbolje pokazuju starozavjetni *vjeroispovjesni* obrasci kao što su *Pnz* 6,20-25; 26,5-10 i *Jš* 24,2-13 (ovim su tekstovima slični i neki psalmi kao npr. *Ps* 77; 78, 106), a osobito spasenjski događaj *izlaska* iz egipatskog sužanjstva (*Izl* 1,1 – 15,21). Izrael je svoju vjeru u Boga ispovijedio riječima koje veličaju Božja djela ostvarena u povijesti; za nj je Bog onaj koji je djelovao i još uvijek djeluje u prilog svome izabranome narodu. Izrael ima svijest o povijesti kao o sjećanju na Božja djela koja imaju svoj početak, traju i usmjerena su prema budućnosti.³ Svoju je povijest shvatio kao putovanje s određenim ciljem, s određenom svrsishodnošću, od početka (*stvaranje* svijeta i čovjeka) do konačnog dovršenja spasenja (*eshatološki* događaji). Na temelju takvog shvaćanja Boga i povijesti Izrael je znao *tko* je on, *odakle* dolazi, *kamo* putuje, *tko* ga *vodi* i *tko* ga *štiti*. Upravo s tom sviješću on promatra prošle događaje i iz njih izvlači ono što je prema njemu vrijedno sjećanja, tj. Božje djelovanje kroz povijest.⁴

Od posebne je važnosti biblijsko prikazivanje *Izlaska* iz Egipta (*Izl* 1,1 – 15,21). Izlazak za Izraelce nije bio bilo kakav povi-

¹ A. REBIĆ, *Središnje teme*, Zagreb 1996, str. 185s.

² Teološki izraz »Heilsgeschichte« prvi su počeli upotrebljavati njemački teolozi u XIX. st. za razliku od »Weltgeschichte«.

³ Izrael je za razliku od drugih naroda koji su ispovijedali prirodne religije shvaćao povijest kao *linearni* tok zbivanja, a ne kao *kružni* tok ponavljanja uvijek istih događaja samo u nešto drukčijem obliku.

⁴ R. SCHNAKENBURG – A. DARLAPP – K. G. STECK, *Heilsgeschichte*, u: *Lexikon für Theologie und Kirche*, sv. 5, Verlag Herder, Freiburg 1960, st. 148-157.

jesni događaj, nego djelo Božje, događaj u kojem se Bog pokazao kao osloboditelj. Izlazak nije bio samo događaj *prošlosti* nego i *sadašnjosti*. Razmišljajući o događajima Izlaska oni koji žive u vrijeme kralja Davida ili Salomona bolje razumiju događaje svojeg vremena (usp. *Izl* 13,12-17 i 13,8-10 te ih primijenite na povijest Izraelovu). Biblijski pisac opisuje minule događaje u svjetlu svoje sadašnjosti, u svjetlu onoga što on sada i ovdje živi. Ali isto tako u svjetlu sjećanja na minula Božja djela on lakše razumije svoju povijest. Ovaj veličanstveni opis Židovi ne mogu čitati bez komentara: svako vjerničko pokoljenje dodaje to veličanstvenoj velepjesmi svoje viđenje, svoje tumačenje. Ivan će to učiniti opisujući spasenjske događaje posljednjih vremena (*Otkrivenje*): opisuje izabranike, kako u nebu pjevaju Mojsijev hvalospjev (usp. *Otk* 15,3 s *Izl* 15,1-21). Katoličko bogoslužje ponavlja taj Mojsijev hvalospjev u vazmenom bdjenju. To je poticaj da i mi danas produžimo slaviti Božja djela u Isusu u našoj današnjoj povijesti, svjetskoj povijesti i u našoj osobnoj povijesti.⁵

U događaju Izlaska Izrael je počeo otkrivati *tko* je njegov Bog, koje je njegovo ime. Otkrio je da je ime njegovu Bogu *Jahve*, tj. *osloboditelj, spasitelj, uvijek prisutni u njihovoj sredini* (drugo ime *Imanu'el*). Ime *Jahve* točno znači *Ja sam onaj koji ću biti*, to jest: ono što ja jesam otkrit ćeš tek poslije u onomu što ću biti i što ću djelovati za sve vas, u povijeti (*Izl* 3,14).⁶

Židovsko pashalno bogoslužje izvrsno pokazuje da je Izlazak događaj koji stalno prati narod u njegovoj cjelokupnoj povijesnoj opstojnosti. U pashalnom obredu narod postaje suvremenik i dionik Izlaska: razmišljanje *nekadašnjeg* događaja Izlaska omogućuje razumijevanje *sadašnjosti*: sav je život kao veličanstveni izlazak, hod prema Božjem kraljevstvu. Sjećanje na Izla-

zak omogućuje vjernicima da sačuvaju vjeru u strašnim i teškim trenucima života: ako nas je Bog oslobodio nekoć, oslobodit će nas i danas! Prvi su kršćani isto tako razmišljali. Oni su protumačili Kristov život kao »izlazak«. Poslanice *1 Pt* i *Heb* te knjige *Otk* tumače sav kršćanski život kao »izlazak«, hodajući za Kristom, prema konačnom Božjem kraljevstvu.

Na primjeru biblijskog opisa Izlaska možemo pokazati što je to povijesni događaj i kako ga razni ljudi promatraju, shvaćaju i tumače, i koju važnost stoga takav događaj ima za pojedinu osobu. Ne postoje u povijesti *goli* događaji ni savršeno *objektivna* tumačenja događaja. Postoje u povijesti samo *interpretirani* događaji. Kad dvije osobe prepričavaju neki događaj koji su zajedno vidjele ili doživjele, prepričavaju ga *različito*, tj. *subjektivno*, onako kako su ga one vidjele i doživjele. Ima bezbroj događaja koji uopće nisu zabilježeni, kojih se nitko ne sjeća, koji dakle nisu *povijesni*. Povijesni je događaj onaj koji ostavlja neki trag u sjećanju osobe ili u sjećanju skupine ljudi, događaj koji traje u povijesti, jer mu je netko otkrio smisao. Takav je događaj u hrvatskoj povijesti krunjenje kralja Tomislava, smrt posljednjeg narodnog vladara, kralja Petra Svačića, krvavi sabor križevački, Domovinski rat. Takvi događaji tek kasnije dobivaju određeni smisao, važno značenje za nacionalnu povijest; postaju *simbolom* narodne zajednice.

To je prvo mjesto susreta i dijaloga vjeronauka i predmeta povijesti koji se uči u osnovnim i srednjim školama. Vjeroučenicima trebaju shvatiti s kakvom se poviješću susreću u Bibliji; trebaju naučiti razlikova-

⁵ E. CHARPENTIER, *Pour lire l'Ancien Testament*, str. 30.

⁶ Vidi kratki komentar TOB-a (*Ekumenski prijevod Biblije*) na *Izl* 3,14.

ti između biblijskog prikazivanja drevnih povijesnih događaja (sveta povijest, spasenjska povijest) i prikazivanja drevnih događaja u predmetu »povijest« (svjetska, profana povijest). Mladi trebaju uvidjeti i onu prednost koju ima biblijsko opisivanje povijesti u odnosu na svjetsko prikazivanje povijesti. Zato je za nas vjernike na posebni način povijest »učiteljica života« (*magistra vitae*). Povijest ima pedagošku vrijednost: poučeni iskustvom prošlosti možemo učinkovitije sudjelovati u sadašnjim zbivanjima i stvarati bolju i pravedniju budućnost. Stari zavjet za nas kršćane ima odgojnu vrijednost: on je odgajao izabrani narod za dolazak Božjeg pomazanika (grč. paidagogoj eis ton Criston): »Uistinu, što je nekoć napisano, nama je za pouku napisano da po postojanosti i utjesi Pisama imamo nadu!« (*Rim 15,4*). Biblijski su pisci iz iskustva prošlih događaja crpili mudrost na temelju koje su davali savjete za sadašnjost i za budućnost.

Ovakvo biblijsko shvaćanje povijesti može mladima biti od izvanredno velike koristi. I oni trebaju tako shvaćati prošlost (npr. Domovinski rat za oslobođenje Hrvatske), iščitavati »prst Božji« u prošlim događajima. Onda će sadašnjost bolje razumjeti i spremnije dočekati budućnost.

BIBLIJA I KOZMOGRAFIJA I KOZMOLOGIJA

Drugo je vrlo važno mjesto susreta i dijaloga vjeronauka i drugih predmeta biblijski opis *stvaranja svijeta* (*Post 1,2 – 2,4a te 2,4b – 3,24*) i uopće slika svijeta kakvu je imao drevni biblijski pisac.⁷

Trebamo odmah biti svjesni da biblijski pisac u *Post 1,1 – 2,4a* nije dao znanstveni prikaz postanka i razvoja svijeta, nego objavljenu istinu o Bogu stvoritelju svi-

jeta i svih ljudi. Učinio je to tako što je zapravo ispjevao veličanstveni hvalospjev u čast Bogu stvoritelju i otkupitelju. Uostalom, on već stvaranje svijeta promatra kao prvo Božje oslobađanje, oslobađanje svijeta iz *ropstva* kaosa u *slobodu* kozmosa. Taj biblijski prikaz stvaranja svijeta i čovjeka je svojevrsno umjetničko književno djelo od trajne vrijednosti. Stvaranje je opisao kao himan, za strukturu opisa uzeo je židovsku *sedmicu*, koju je podijelio na dva dijela (*tri* dana + *tri* dana + *jedan* dan kao zaključak). U prvom dijelu opisuje *rastavljanje* (svjetlo od tame, gornje vode od donjih voda, kopno od voda), a u drugom dijelu opisuje *ukrašavanje* svijeta: svjetlila, ono koje svijetli po danu i ono koje svijetli po noći (što paralelno odgovara prvom dijelu opisa), ptice na svodu u gornjim vodama i ribe u donjim vodama, životinje i čovjek kao kruna stvaranja. Redosljed stvaranja nije objektivniji nego subjektivniji, plod je čovjekove mašte i njegove književne sposobnosti; drugim riječima, nije kronologičan nego logičan. Književni oblik tog opisa i uporaba mitskih elemenata izvanjski su oblik u kojem biblijski pisac objavljuje svojim suvremenicima objavljenu istinu o Božjem stvaranju svijeta i ljudi. Zato je potrebno temeljitim raščlanjivanjem književnog oblika otkriti ono što on u sebi krije, objavu o stvaranju, jer je ona a ne književni oblik obveza za vjernika.

To treba dobro razumjeti. To može biti važno mjesto susreta i dijaloga vjeronauka i školskog predmeta znanstvenog prikazivanja nastanka svijeta i ljudi. Nažalost, nisu ljudi u Crkvi to uvijek znali ispravno tumačiti pa je dolazilo do velikih poteškoća između znanosti i vjere. Početkom XIX. st. znanstvenici su ljudima nudili znanstve-

⁷ A. REBIĆ, *Stvaranje svijeta i čovjeka*, str. 69-73. 90-94.

ni prikaz postanka svijeta i ljudi, drukčiji od biblijskoga opisa. Neki su znanstvenici, osobito u Francuskoj i Njemačkoj, proglasili »pobjedu« nad Biblijom i crkvenim učiteljstvom u odnosu na nauk o postanku svijeta i čovjeka te tako utrljali put pozitivizmu i ateizmu koji je do potkraj XIX. st. vladao na mnogim visokim školama i znanstvenim ustanovama. Prva poglavlja Knjige *Postanka* postala su tako kamen spoticanja i glavno oružje neprijatelja Crkve i vjere, a sve to zbog nerazumijevanja i znanstvenika i crkvenog učiteljstva. Teolozi i crkveno učiteljstvo nisu bili sposobni odmah se inkulturirati u nove oblike suvremene kulture, nego su i dalje čvrsto zastupali teze koje su općenito bile napuštene. Griješili su teolozi zalazeći na područja znanosti na kojima nisu bili stručnjaci, a grijeshili su i znanstvenici zalazeći na područje vjere i duhovnosti gdje također oni nisu bili stručnjaci. Griješili su znanstvenici i time što su često proglašavali apsolutnim istinama ono što je još bilo u stanju istraživanja, bez očevitih dokaza. A jedni su i drugi grijeshili, jer su Bibliju gledali kao knjigu znanstvenih opisivanja, a ne kao knjigu vjere i čudorednog življenja. Međutim, s vremenom su se raščistili mnogi pojmovi, Biblija je postala predmet ozbiljnih studija i detaljnih analiza. U novije vrijeme napredak fizike, osobito atomske fizike, prisilio je znanstvenika da se u mnogo čemu zamisle. Mnoge su teze znanstvenika iz XIX. i XX. st. već promijenjene. Astrofizika je u velikom, a atomska fizika u malom kozmosu prekoračila sve granice i zastala pred pojavom *pramase* (»veliki prasak«) koju bi danas svaki iskreni znanstvenik najradije proglasio »stvorenom u početku« od neizmjerne velikog i mudrog Bića.

Biblijski opis stvaranja svijeta i ljudi mora biti mjesto susreta i dijaloga vjeronauka i kozmologije ili kozmografije, vje-

ronauka i prirodnih znanosti. Vjeroučenici trebaju shvatiti biblijski opis stvaranja svijeta i slične biblijske opise kao najveštaj vjere i čudorednog života, a ujedno kao izazov i poziv svim mladima da razvijaju dijalog s Biblijom.

BIBLIJA I BIOLOGIJA

Biblijski opis stvaranja čovjeka i njegove žene također može biti mjesto susreta i dijaloga vjeronauka s predmetom biologije. *Post* 2,7 i 2,21-22 opisuje stvaranje čovjeka iz »praha zemaljskoga« i stvaranje žene iz »rebra« čovjekova. Očito, to je slikoviti prikaz (može se reći da je to mitski govor⁸), vlastit semitskom načinu razmišljanja i izražavanja. Biblijski opis stvaranja čovjeka iz (praha) zemlje i udahnjivanje Božjeg daha u čovjekovo tijelo ističe objavljenu istinu da je Bog stvorio čovjeka iz postojeće materije koju je, darovavši joj nešto od sebe samoga, preoblikovao u čovjeka. Ovaj je *jahvistički opis* (iz X. st.) poslužio *svećeničkom* piscu (VI. st.) kao temelj za njegov opis stvaranja čovjeka na sliku i priliku Božju (us. *Post* 2,7 s 1,26-27).⁹

Slikovitim (i mitskim) opisom simboličkog čina stvaranja žene iz čovjekova »rebra« (*Post* 2,21-22) biblijski pisac želi istaknuti da je žena istobitna s muškarcem, s njime iste naravi, ima jednaka prava i dužnosti kao i on. »Računajući sa starinskim, metaforičkim i slikovitim načinom izražavanja misli, možemo utvrditi, da se tu radi o istorodnosti, jednakosti oboje njih«, tumačio je papa Ivan Pavao II. to biblijsko

⁸ IVAN PAVAO II, »Nije dobro da čovjek bude sam«, Zagreb 1980, str. 32.

⁹ A. REBIĆ, *Stvaranje svijeta i čovjeka*, str. 108-114; A. HAMMAN, *L'uomo immagine somigliante di Dio*, Rim 1987.

mjesto.¹⁰ Njih dvoje stvaraju jedno tijelo, jednog čovjeka (hebr. *'adam* je skupina a ne vrsta ljudi). Biblijski pisac ne želi nas ovim opisom poučiti *kako je nastala*, nego *tko* i *što* je žena. To je prva emancipacija žene u povijesti čovječanstva.

Ovim opisom biblijski pisac želi pokazati *što* je čovjek, to krhko, slabo, prolazno i smrtno biće koje punu vrijednost dobiva tek onda kad biva od Boga oduhovljen, a ne *kako* je čovjek nastao (usp. *Ps* 8,5-7). On se nije mogao baviti pitanjima je li čovjek djelo neposrednog Božjeg čina ili posrednog stvaranja (razvojem) iz neke životinje, jer takvih pitanja u njegovo vrijeme nije bilo. Time što je pokazao kako je Bog u stvaranju čovjeka na poseban način posegao u njegovu egzistenciju, i za nj se osobno zauzimao, biblijski pisac je naučavao objavljenu istinu: Bog je stvorio čitava čovjeka, i tijelo i dušu, i za nj se i poslije stvaranja brine. A kako ga je stvorio, to ni sam biblijski pisac nije znao: nijedan smrtnik ne zna »kako ulazi dah u kosti djeteta u utrobi majčinoj« (*Prop* 11,5).¹¹

Ova su biblijska izvješća teološke naravi, u sebi kriju i snažan metafizički naboj. Ne smije se zaboraviti da je upravo taj tekst Knjige *Postanka* postao izvorom najdubljih nadahnuća za mislioece što su nastojali shvatiti čovjekov »bitak« (*essentia*) i »opstanak« (*existentia*). Preko ovih nadahnutih opisa Bog poručuje da je čovjek stvorenje Božje, ima duhovnu dimenziju, temeljno je usmjeren prema Bogu, svome stvoritelju. A kako je i kada čovjek nastao trebaju odgovoriti prirodne znanosti na temelju istraživanja. Bog je dao čovjeku razum, sposobnost da razmišlja, istražuje i stvara zaključke. Podaci do kojih znanost dolazi ne mogu se kositi s podacima objave sadržane u Bibliji, jer je jedan te isti Bog, *apsolutna istina*, začetnik objave i stvoritelj materijalnog svijeta koji zna-

nost istražuje. Istina se istini ne može protiviti. Prirodne znanosti mogu nam samo pomoći da lakše i sigurnije spoznamo ono što nam je Bog objavio u Svetome pismu.¹²

To je bez sumnje ono biblijsko mjesto na kojem treba kateheza s Biblijom započeti dijalog i naučiti kako Biblija odgovara na sudbonosna pitanja kojima se ljudi bave otkad postoje.

BIBLIJA I KNJIŽEVNOST

Proučavanje književnih ostvarenja i povijesti europske kulture i civilizacije opet je jedno od posebno vrijednih mjesta na kojima se susreću i zapodijevaju dijalog Biblija i kateheza.

Biblija je remek-djelo svjetske književnosti, prevedeno gotovo na sve svjetske jezike. S prijevodom Biblije na neki jezik redovito je počela književnost na tom jeziku i razvoj kulture srca i duha. Svojim je sadržajem ona nadahnjivala mnoge književnike: *Calderona de la Barcu* (biblijski likovi), *Dantea Alighierija* (Božanska komedija), *Torquata Tassa* (*Il mondo creato*, *Gerusalemme liberata*), *Johna Miltona* (*Izgubljeni raj*), *Thomasa Manna* (Josip i njegova braća)... U njoj su oni nalazili obilje poticaja za stvaranje svojih djela, osobito pjesničkih i dramatskih. Mnogi su čitajući Bibliju ne samo naučili pisati i čitati nego i stvarati književna djela. Biblija je naime kao književno djelo škola književnosti.

Hrvatska kultura duha i srca nezamisliva je bez Biblije. Već hrvatska srednjo-

¹⁰ IVAN PAVAO II, *nav. dj.*, str. 33.

¹¹ A. REBIĆ, *nav. dj.*, str. 112.

¹² A. REBIĆ, *nav. dj.*, str. 130-134; F. FACCHINI, *Stazama evolucije čovječanstva*, Zagreb 1996; A. FARINACCI, *La vita sulla terra, nascita, evoluzione, ambiente, introduzione alla paleontologia moderna*, Torino 1979.

vjekovna književnost obiluje biblijskim motivima: motivima iz života Krista i Gospe te starozavjetnim i novozavjetnim biblijskim likovima. Spomenimo samo neka djela: *Mavro Vetranović* (Prikazanje od poroda Jezusova, Posvetilište Abrahamovo), *Marko Marulić* (Judita, Historija od Suzane, Navješćenje muke Isusa, Spasitelja našega), *Junije Palmotić* (Kristijada), *Jakov Bunić* (Kristov život), *Ivan Gundulić* (Suze sina razmetnoga), *Juraj Habdelić* (Prvi oca našega greh), *Petar Preradović* (Prvi ljudi), *Silvije Strahimir Kranjčević* (Prvi grijeh), *Vladimir Nazor* (Biblijske legende)...

Brojni su biblijski motivi (grieh prvih ljudi, Kain ubija brata Abela, Abraham žrtvuje sina Izaka, Jakovljeve ljestve, Mojsije, Jona, Ilija...) obrađeni u svjetskoj i domaćoj hrvatskoj likovnoj i glazbenoj umjetnosti. U likovnoj umjetnosti ističu se (nabrojiti ću samo neka djela): *Biblia pauperum* (Biblija siromaha), te bogato ukrašene *Biblije* (*Biblia sollemnis zagrabiensis* iz XIV. st.) koje se čuvaju u zagrebačkoj metropolitanskoj knjižnici; brojni prikazi *Kristova raspeća* (od vremena katakombi do suvremenog doba); *Ghibertijeva* »rajska vrata« u Firenzi; prizori iz života Isusova *Andrije Buvine* na vratima splitske katedrale iz 1214; djela *majstora Radovana* u Trogiru (1240); vrhunska umjetnička djela u *Sikstinskoj kapeli* (*Raffaolova Disputa*), djela drugih umjetnika kao što su *Perugini*, *Boticelli*, *Roselli*, *Michelangelo*, *Meštrović*, *Kljaković*...

Biblija je svojim sadržajem prisutna osobito u glazbenoj umjetnosti. Biblijski su tekstovi, osobito *psalmi*, od samih početaka kršćanstva bili pjevani (uostalom, oni su bili pjevani već u židovstvu) te su tako snažno utjecali na razvoj glazbe u svih naroda, a osobito u Hrvata. Bogoslužje Velikog tjedna (Gospin plač, Križni put, Muka Isusa Krista) bilo je nadahnuće za mnoge hrvatske bezimene pučke umjetnike. Mnogi svjetski kompozitori stvorili su glazbena djela nadahnuta biblijskim tekstovima: *Giacomo Carissimi* (Izakovo žrtvovanje, oratorij), *Georg Friedrich Händel* (Estera, Debora, Mesija), *Arthur Honegger* (Kralj David), *Johann Sebastian Bach* (kantate, Božićni oratorij), *Heinrich Schütz* (Psalmi, Biblijske historije, Muka), *Felix Mendelssohn-Bartholdy* (Ilija, oratorij), *Ivan Zajc* (oratorij Prvi grijeh, Oče naš), *Božidar Širola* (Žrtva Abrahamova)...

Spomenuo sam samo neka djela svjetske i hrvatske književnosti, likovne umjetnosti i glazbe da se vidi kako i književnost, povijest umjetnosti, slikarstvo, kiparstvo i glazba postaju izvrsno mjesto gdje se susreću i vode dijalog Biblija i kateheza. Mladi zapravo bez poznavanja Biblije i ne mogu shvatiti brojna djela umjetnosti koja susreću po domaćim i svjetskim muzejima.

Posebno mjesto susreta i dijaloga kateheze i Biblije je sama Biblija kao umjetničko književno djelo u kojem su predstavljene gotovo sve književne vrste i literarne figure. To može učenicima biti radionica (*workshop*) literarnog stvaranja.